

LEKCJE O CZŁOWIEKU
Klasyka na nowo odczytana

POWIEŚĆ AWANGARDOWA

Ferdydurke Witolda Gombrowicza

ALEKSANDRA KORCZAK

POWIEŚĆ AWANGARDOWA

Ferdydurke to **powieść awangardowa**, o czym świadczą między innymi: antytradycjonizm, eksperymentowanie, odejście od realizmu; świat przedstawiony rządzi się własnymi prawami, jest stworzony nie jako odzwierciedlenie naszego; brak logicznego, teleologicznego, wynikowego związku między zdarzeniami, sceny podniosłe ukazują się w sposób komiczny, rzeczywistość jest tu zdeformowana, przerysowana.

CECHY POWIEŚCI

BUDOWA POWIEŚCI – trzy części, a między nimi wywody dotyczące społeczeństwa, sztuki, funkcji sztuki w kulturze; każda z ukazanych przestrzeni jest nacechowana groteskowo

GROTESKA – istotny element kreacyjny; tworzenie elementów w świecie przedstawionego, które okazują się ekscentryczne, zniekształcone, absurdalne i niepoddające się racjonalnej interpretacji; lekceważenie zasady *decorum*, mieszanie powagi z komizmem

IRONIA – ironię widać nawet w warstwie narracyjnej, w deformacjach stylu, w dziwacznych dialogach, wypowiedziach okrojonych albo pełnych bizarnych, poprzekręcanych słów i zwrotów, znaczących nazwisk, zdrobnień, onomatopei; gdy analizujemy jaskrawy język poszczególnych bohaterów, ironicznie oczywista staje się ich przynależność do klasy czy grupy społecznej; sposób mówienia postaci to jednocześnie ich narzędzie samookreślenia, towarzysząca mu ironia przyczynia się do tworzenia parodii, której język jest istotnym wyznacznikiem środowiskowym

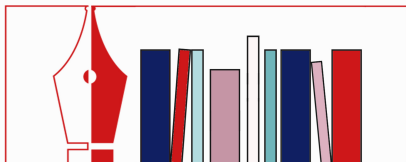
PARODIA – parodiowanie postaw społecznych, np. Młodziakowie hołdujący nowoczesności, Bładaczka zachwycający się twórczością Słowackiego; twórczość romantyczna w *Szyzyfowych pracach* to lekcja prawdy politycznej i rachunku sumienia, a w *Ferdydurke* – lekcja obłudy, fałszu estetycznego, nieautentycznego patosu

ABSURD – wydarzenia nierealne, swoją nieracjonalnością sytuujące akcję na pograniczu jawy i snu, nacechowane onirycznie

FORMA – ustalony odgórnie wzorzec postępowania; przyjęta formuła zachowań, strategia komunikowania się, zasady porządkujące relacje między postaciami, przesądzające o tym, w jaki sposób jedni bohaterowie odnoszą się do innych; dotyczy postaci, ale też klas społecznych. Z pojęciem tym wiążą się następujące terminy wymyślone przez Gombrowicza:

przyprawiać komuś gębę – narzucać komuś formę, a zatem metody pełnienia społecznych ról, model relacji, utwierdzanie w konwenansach i stereotypach dotyczących danej postaci, jej funkcji pełnionej wobec innych

pojedynek na miny – społeczne zakładanie masek, przybieranie min **pupa/upupianie kogoś** – narzucanie człowiekowi zachowania wtrącającego go w niedojrzałość, infantylizowanie; przede wszystkim w części, której akcja rozgrywa się w przestrzeni szkolnej; tutaj mechanizm utwierdzania w niedojrzałości, utrwalania konformizmu, podległości

LEKCJE O CZŁOWIEKU

Klasyka na nowo odczytana

tydka – cielesność, biologia, kuszenie, grzeszność, erotyzm i wyzwolenie obyczajowe -> kult ciała i piękna

KONSTATACJA

Z *Ferdydurke* płynie wniosek, że nie ma ucieczki przed formą, nie da się od niej wyzwolić; wszyscy wpadamy w społeczne formy, konwenanse, rzadko kiedy objawiamy prawdziwe „ja”; tym, co uwalnia jednostkowość, obnaża indywidualność, jest samotność, odosobnienie od wszystkich, bo wejście w relację z innym podmiotem oznacza jednocześnie wejście w formę. Tylko w oderwaniu od konstelacji społecznych ról człowiek może być autentyczny jako osoba.